

STANOVISKO GENERÁLNÍ ADVOKÁTKY

JULIANE KOKOTT

přednesené dne 23. dubna 2009¹

I – Úvod

1. Toto řízení poskytuje Soudnímu dvoru opět příležitost, aby v jednom významném bodě upřesnil svou judikaturu týkající se přiřčení odpovědnosti podle kartelového práva v rámci skupin podniků. Na rozdíl od věci ETI², která byla rozhodnuta nedávno, se však v tomto případě nejedná o problém nástupnictví podniku, nýbrž o otázku, za jakých podmínek mateřská společnost ručí za kartelový delikt svých dceřiných společností.

2. Základem této věci je kartelové řízení, v němž Komise konstatovala, že čtyři 100% dceřiné společnosti Akzo Nobel NV porušily účastí na dohodách odporujících kartelovému právu v odvětví cholinchloridu čl. 81 odst. 1 ES, jakož i čl. 53 odst. 1 Dohody o EHP³. Ačkoli mateřská společnost Akzo Nobel NV se sama kartelové dohody neúčastnila, byla jí a jejím dceřiným společností uložena společně a nerozdílně pokuta. Dotčené

rozhodnutí Komise ze dne 9. prosince 2004⁴ (dále jen „sporné rozhodnutí“) bylo Soudem prvního stupně rozsudkem ze dne 12. prosince 2007⁵ (dále jen „napadený rozsudek“) v plném rozsahu potvrzeno.

3. Soudní dvůr se nyní zabývá kasačním opravným prostředkem podaným společností Akzo Nobel NV a čtyřmi dalšími společnostmi skupiny Akzo Nobel. V podstatě se účastníci řízení shodují na tom, že mateřská společnost může být shledána odpovědnou za kartelový delikt svých dceřiných společností, pokud má na tyto společnosti rozhodující vliv. Je však velmi sporné, zda takový vliv může být předpokládán, pokud mateřská společnost vlastní 100% podíl ve svých dceřiných společnostech nebo zda krom toho musí existovat konkrétní indicie o vlivu mateřské společnosti na obchodní chování jejích dceřiných společností; ohledně tohoto je judikatura Soudu prvního stupně nejednotná⁶. Krom toho je třeba objasnit, na co konkrétně se musí rozhodující vliv mateřské společnosti vztahovat (předmět rozhodujícího vlivu).

1 — Původní jazyk: němčina.

2 — Rozsudek ze dne 11. prosince 2007, ETI a další (C-280/06, Sb. rozh. s. I-10893).

3 — Dohoda o Evropském hospodářském prostoru (Úř. věst. 1994, L 1, s. 3).

4 — Rozhodnutí Komise 2005/566/ES ze dne 9. prosince 2004 o řízení podle článku 81 Smlouvy o ES a článku 53 Dohody o EHP (věc COMP/E-2/37.553 – Cholinchlorid), zveřejněné pod K (2004) 4717, shrnutí v Úř. věst. 2005, L 190, s. 22.

5 — Rozsudek Soudu ze dne 12. prosince 2007, Akzo Nobel a další v. Komise (T-112/05, Sb. rozh. s. II-5049).

6 — Srov. k tomu konkrétně body 63 až 68 tohoto stanoviska.

II – Právní rámec

- b) omezují nebo kontrolují výrobu, odbyt, technický rozvoj nebo investice;

4. Právní rámec tohoto případu představují čl. 81 odst. 1 ES, čl. 53 odst. 1 Dohody o EHP, jakož i čl. 23 odst. 2 nařízení (ES) č. 1/2003⁷.

- c) rozdělují trhy nebo zdroje zásobování;

5. Znění čl. 81 odst. 1 ES je následující (výňatek):

[...]“

„Se společným trhem jsou neslučitelné, a proto zakázané, veškeré dohody mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků a jednání ve vzájemné shodě, které by mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy a jejichž cílem nebo výsledkem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na společném trhu, zejména ty, které

6. Článek 53 odst. 1 Dohody o EHP obsahuje ustanovení, které je v podstatě obsahově totožné s čl. 81 odst. 1 ES, které se však vztahuje na obchod mezi smluvními stranami Dohody o EHP a na její územní působnost.

7. V čl. 23 odst. 2 nařízení č. 1/2003 se stanoví následující:

- a) přímo nebo nepřímo určují nákupní nebo prodejní ceny anebo jiné obchodní podmínky;

„Komise může rozhodnutím uložit podnikům a sdružením podniků pokuty, pokud úmyslně nebo z nedbalosti:

⁷ — Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82 Smlouvy (Úř. věst. L 1, s. 1; Zvl. vyd. 08/02, s. 205).

- a) se dopouští jednání v rozporu s články 81 nebo 82 Smlouvy [...]

9. Poté, co Komise v dubnu 1999 obdržela žádost o shovívavost od jednoho amerického podniku, zahájila šetření v celém výrobním odvětví cholinchloridu.

[...]

Pokuta u každého podniku a sdružení podniků podílejících se na protiprávním jednání nesmí přesáhnout 10 % jeho celkového obrátu za předchozí hospodářský rok.

10. Cholinchlorid patří do skupiny ve vodě rozpustných vitaminů B-komplex (vitamin B4), který se používá převážně v průmyslu výživy zvířat jako běžný potravinový doplněk. Kromě výrobců zahrnuje trh cholinchloridu jednak zpracovatele, již od výrobců odebírají výrobek v tekuté formě a přeměňují jej na cholinchlorid s nosnou látkou, buď na účet výrobce, nebo na vlastní účet, a jednak distributory.

[...]“

III – Pozadí právního sporu

A – Skutkový stav a správní řízení

8. Podle zjištění Komise, na která odkazuje Soud v napadeném rozsudku⁸, vychází projednávaný z následujícího skutkového stavu:

11. Rovněž navrhovatelky, pět společností skupiny Akzo Nobel, jsou činné na trhu s cholinchloridem. Akzo Nobel NV se sídlem v Nizozemsku je mateřskou společností skupiny Akzo Nobel a vlastní (jako ryzí holdingová společnost) 100 % kapitálu svých dceřiných společností Akzo Nobel Chemicals International BV a Akzo Nobel Nederland BV. Posledně uvedená vlastní 100 % kapitálu své dceřiné společnosti Akzo Nobel Chemicals BV, která vlastní všechny podíly své dceřiné společnosti Akzo Nobel Functional Chemical BV.

12. Po skončení šetření konstatovala Komise v článku 1 sporného rozhodnutí, že navrhovatelky se zúčastnily jak na celosvětové, tak

8 — Srov. zejména body 1 až 20 napadeného rozsudku.

i evropské úrovni dohod a jednání ve vzájemné shodě, které se týkaly stanovování cen, rozdělení trhů a chování vůči soutěžitelům v odvětví cholinchloridu v EHP, a tím porušily čl. 81 odst. 1 ES a čl. 53 odst. 1 Dohody o EHP⁹.

stejného důvodu vycházela Komise v celém rozhodnutí, a zejména při výpočtu výše pokuty, z podílu na trhu, resp. obratu společnosti Akzo Nobel jako skupiny¹¹.

13. Kvůli zjištěným protiprávním jednáním uložila Komise v článku 2 sporného rozhodnutí společností Akzo Nobel NV, Akzo Nobel Nederland BV, Akzo Nobel Chemicals International BV, Akzo Nobel Chemicals BV a Akzo Nobel Functional Chemicals BV společně a nerozdílně pokutu ve výši 20,99 milionů eur.

14. V článku 3 sporného rozhodnutí Komise navrhopatelkám uložila, aby bezodkladně ukončily protiprávní jednání uvedené v článku 1 a v budoucnosti se zdržely zjištěného protiprávního jednání, jakož i všech opatření stejného účelu nebo účinku.

15. Jako odůvodnění Komise uvedla, že její rozhodnutí musí být na základě chybějící hospodářské nezávislosti dceřiných společností určeno i mateřské společnosti Akzo Nobel NV, ačkoli se tato společnost – na rozdíl od uvedených dceřiných společností – sama nezúčastnila kartelové dohody¹⁰. Ze

B – Soudní řízení

16. Proti spornému rozhodnutí Komise podaly společnosti Akzo Nobel NV, Akzo Nobel Nederland BV, Akzo Nobel Chemicals International BV, Akzo Nobel Chemicals BV a Akzo Nobel Functional Chemicals BV společně žalobu k Soudu prvního stupně a navrhovaly, aby zrušil toto rozhodnutí a uložil Komisi náhradu nákladů řízení. Komise naproti tomu navrhovala, aby Soud odmítl žalobu jako nepřipustnou či zjevně neopodstatněnou, pokud jde o společnosti Akzo Nobel Nederland, Akzo Nobel Chemicals International a Akzo Nobel Chemicals, zamítl žalobu ve zbývající části a uložil žalobkyním náhradu nákladů řízení.

17. Napadeným rozsudkem potvrdil Soud dne 12. prosince 2007 sporné rozhodnutí v plném rozsahu. Žalobu zamítl a uložil žalobkyním náhradu nákladů řízení.

9 — Rozhodnutí je založeno na článku 53 Dohody o EHP – kromě článku 81 ES – pro období od 1. ledna 1994, tj. dni vstupu Dohody o EHP v platnost.

10 — Srov. body odůvodnění 168 až 175 napadeného rozhodnutí.

11 — Srov. body odůvodnění 12, 42, 44 a 201 až 203 napadeného rozhodnutí.

18. Svým společným kasačním opravným prostředkem, který došel kanceláři Soudního dvora dne 3. března 2008, navrhují společnosti Akzo Nobel NV, Akzo Nobel Nederland BV, Akzo Nobel Chemicals International BV, Akzo Nobel Chemicals BV a Akzo Nobel Functional Chemicals BV, aby Soudní dvůr

- uložil navrhovatelkám náhradu nákladů řízení.

20. Před Soudním dvorem byl kasační opravný prostředek projednán písemně. Žádná účastnice řízení nenavrhovala jednání.

- zrušil napadený rozsudek v rozsahu, v němž zamítl žalobní důvod, podle kterého byla solidární odpovědnost nesprávně přiznána společnosti Akzo Nobel NV,

IV – Posouzení

- zrušil sporné rozhodnutí v rozsahu, v němž přiznává odpovědnost společnosti Akzo Nobel NV,

A – Přípustnost kasačního opravného prostředku

- uložil Komisi náhradu nákladů řízení o tomto kasačním opravném prostředku a řízení před Soudem prvního stupně v rozsahu, v němž se týkají důvodu vzneseného v rámci kasačního opravného prostředku.

19. Komise navrhuje, aby Soudní dvůr

21. Komise napadá nejprve přípustnost kasačního opravného prostředku ve dvou ohledech.

22. Svou první výtkou zpochybňuje aktivní legitimaci, resp. právní zájem na podání kasačního opravného prostředku většiny navrhovatelek. Uvádí, že kasačním opravným prostředkem je zpochybněna pouze společná a nerozdílná odpovědnost společnosti Akzo Nobel NV, takže společností Akzo Nobel Nederland BV, Akzo Nobel Chemicals International BV, Akzo Nobel Chemicals BV a Akzo Nobel Functional Chemicals BV chybí „*locus standi*“.

- zamítl kasační opravný prostředek,

23. Tuto výtku Komise nelze přijmout. *Aktivní legitimace* všech navrhovatelek vyplývá podle čl. 56 odst. 2 první věty statutu Soudního dvora již z okolnosti, že neměly úspěch ve svých návrhových žádáních před Soudem¹².

24. Co se týče *právního zájmu na podání návrhu*, je podle ustálené judikatury nezbytné, aby kasační opravný prostředek ve svém důsledku mohl zajistit prospěch účastníku řízení, který jej podal¹³. Rovněž tuto skutečnost je třeba s ohledem na společnosti Akzo Nobel Nederland BV, Akzo Nobel Chemicals International BV, Akzo Nobel Chemicals BV a Akzo Nobel Functional Chemicals BV přijmout: i když kasační opravný prostředek v tomto případě směřuje pouze proti společné a nerozdílné odpovědnosti společnosti Akzo Nobel NV, může však všem ostatním kasačním opravným prostředkům rovněž zajistit konkrétní prospěch.

25. Rozsudkem Soudu byla totiž pokuta ve výši 20,99 milionu eur, kterou uložila Komise navrhovatelkám společně a nerozdílně, potvrzena. Pokud by se situace nezměnila, mohla by Komise podle zásad solidární

odpovědnosti požadovat zaplacení celkové výše pokuty od jakékoli navrhovatelky. Pokud by však byl rozsudek Soudu v řízení o kasačním opravném prostředku s ohledem na odpovědnost společnosti Akzo Nobel NV zrušen, nemohl by být při stanovení pokuty zohledněn podíl na trhu, resp. obrat celé skupiny Akzo Nobel, což by vedlo k tomu, že pokuta uložená společně a nerozdílně dceřiným společností by musela být mnohem nižší. Z této skutečnosti by tak ostatní navrhovatelky měly podstatný prospěch spočívající v tom, že celková výše pokuty, kterou Komise může podle zásad solidární odpovědnosti od každé z nich požadovat, by musela být značně snížena. Tím by se snížilo případné riziko, že by vypořádání solidární odpovědnosti v rámci skupiny podniků skončilo neúspěchem.

26. Ve své druhé výtce proti přípustnosti kasačního opravného prostředku Komise tvrdí, že části důvodu kasačního opravného prostředku představují *neprípustný nový opravný prostředek*. Navrhovatelky tak nezpochybnily před Soudem prvního stupně platnost domněnky jako takové, že mateřská společnost má na 100% dceřinou společnost rozhodující vliv. Krom toho navrhovatelky neuvedly v řízení v prvním stupni, že široké chápání předmětu rozhodujícího vlivu – jak uvádějí nyní – je v rozporu se zásadou osobní odpovědnosti.

27. Rovněž tuto výtku Komise je třeba odmítnout.

12 — Srov. rovněž rozsudky ze dne 20. září 2001, Procter & Gamble v. OHIM („Baby-dry“, C-383/99 P, Recueil, s. I-6251, bod 18); ze dne 7. června 2007, Wunnenburger v. Komise (C-362/05 P, Sb. rozh. s. I-4333, bod 36), a ze dne 17. července 2008, Campoli v. Komise (C-71/07 P, Sb. rozh. s. I-5887, bod 39).

13 — Rozsudky ze dne 19. října 1995, Rendo a další v. Komise (C-19/93 P, Recueil, s. I-3319, bod 13); ze dne 13. července 2000, Parlament v. Richard (C-174/99 P, Recueil, s. I-6189, bod 33), a ze dne 3. dubna 2003, Parlament v. Samper (C-277/01 P, Recueil, s. I-3019, bod 30); srov. dále mé stanovisko ze dne 13. prosince 2007 ve věci Bertelsmann a Sony v. Impala (C-413/06 P, Sb. rozh. s. I-4951, bod 75).

28. V řízení o kasačním opravném prostředku podle čl. 42 odst. 2 ve spojení s článkem 118 jednacího řádu Soudního dvora je sice nepřipustné uplatnit nové důvody. Navrhovatel však může ohledně svého důvodu uplatněného v řízení v prvním stupni předložit nové argumenty, zejména jako reakci na právní názor Soudu vyjádřený v napadeném rozsudku¹⁴. Není rozhodné – na rozdíl od názoru Komise –, zda navrhovatelky vůbec předloží nový argument, nýbrž zda nově předložený argument představuje samostatný důvod, nebo pouze přípustné rozšíření důvodu, který byl již uplatněn¹⁵.

29. I za předpokladu, že by navrhovatelky skutečně napadly teprve v řízení o kasačním opravném prostředku platnost domněnky jako takové, rozšířily by tím pouze žalobní důvod uplatněný již v řízení v prvním stupni. Již v řízení v prvním stupni totiž navrhovatelky mimo jiné uvedly, že Akzo Nobel NV byla nesprávně označena za společně a nerozdílně odpovědnou, jelikož vzhledem k tomu, že nemá rozhodující vliv na tržní chování svých dceřiných společností, netvoří s těmito společnostmi žádnou hospodářskou jednotku a tedy žádný podnik ve smyslu článku 81 ES. Pokud nyní v řízení o kasačním opravném prostředku zpochybňují výslovně použitelnost domněnky jako takové, uplatňují pouze další argument na podporu neexistence

„rozhodujícího vlivu“ společnosti Akzo Nobel NV. Tato domněnka totiž slouží ve skutečnosti pouze praktickému použití a stanovení kritéria „rozhodující vliv“, s nímž je tedy úzce spojena.

30. To vše platí zejména s ohledem na to, že kasační opravný prostředek se podle článku 225 ES, čl. 58 odst. 1 statutu Soudního dvora a čl. 112 odst. 1 písm. c) jednacího řádu Soudního dvora nesmí omezit na opakování žalobních důvodů a argumentů, které byly již uplatněny před Soudem, avšak musí obsahovat tvrzení, která se týkají konkrétně tvrzeného právního omylu Soudu¹⁶. Jelikož se Soud ve svém napadeném rozsudku domněnkou dostatečně zabýval¹⁷, musely se navrhovatelky ve svém kasačním opravném prostředku touto domněnkou rovněž zabývat. V řízení v prvním stupni však toto ještě nezbytné nebylo, jelikož se Komise ve sporném rozhodnutí – na rozdíl od toho, co následně učinil Soud v napadeném rozsudku – konkrétně domněnkou nezabývala.

31. Rovněž smysl a účel článku 118 jednacího řádu Soudního dvora nevyžaduje v projednávaném případě žádné další právní posouzení. Podle ustálené judikatury má toto ustanovení

14 — Rozsudky ze dne 24. září 2002, Falck a Acciaierie di Bolzano v. Komise (C-74/00 P a C-75/00 P, Recueil, s. I-7869, bod 178); ze dne 18. ledna 2007, PKK a KNK v. Rada (C-229/05 P, Sb. rozh. s. I-439, body 64 až 66), a ze dne 11. prosince 2008, Komise v. Département du Loiret (C-295/07 P, Sb. rozh. s. I-9363, bod 99); srov. rovněž mé stanovisko ze dne 26. října 2006 ve věci Alcon v. OHIM (C-412/05 P, Sb. rozh. s. I-3569, body 17 a 18).

15 — Srov. k tomu judikaturu uvedenou v poznámce pod čarou 14; ve stejném smyslu k čl. 42 odst. 2 jednacího řádu Soudního dvora viz rozsudky ze dne 19. května 1983, Verros v. Parlament (306/81, Recueil, s. 1755, bod 9); ze dne 22. listopadu 2001, Nizozemsko v. Rada (C-301/97, Recueil, s. I-8853, body 166 a 169), a ze dne 15. prosince 2005, Itálie v. Komise (C-66/02, Sb. rozh. s. I-10901, body 85 a 86).

16 — Rozsudky ze dne 4. července 2000, Bergaderm a Goupil v. Komise (C-352/98 P, Recueil, s. I-5291, body 34 a 35); ze dne 22. prosince 2008, British Aggregates v. Komise (C-487/06 P, Sb. rozh. s. I-10505, bod 121), a ze dne 2. dubna 2009, Bouygues a další v. Komise (C-431/07 P, Sb. rozh. s. I-2665, bod 86); srov. rovněž rozsudek ze dne 2. dubna 2009, France Télécom v. Komise (C-202/07 P, Sb. rozh. s. I-2369, bod 69).

17 — Srov. body 60 až 62 napadeného rozsudku.

zamezit tomu, aby Soudní dvůr projednával spor v širším rozsahu než spor, který projednával Soud; v rámci kasačního opravného prostředku je pravomoc Soudního dvora omezena na posouzení právního řešení důvodů projednávaných u Soudu prvního stupně¹⁸. V tomto případě se však Soud již podrobně zabýval předpoklady a použitelností domněnky s ohledem na společnost Akzo Nobel NV¹⁹.

33. Jejich argument tedy představuje přípustný nový argument s ohledem na důvod, který již byl předmětem řízení v prvním stupni. Rovněž v tomto rozsahu neexistuje žádné riziko, že by Soudní dvůr mohl překročit své pravomoci v řízení o kasačním opravném prostředku, jelikož se Soud již podrobně zabýval otázkou předmětu rozhodujícího vlivu mateřské společnosti²¹.

34. Kasační opravný prostředek je tedy přípustný v plném rozsahu.

32. Stejně tak nepředstavuje argumentace navrhovatelek, že široké chápání předmětu rozhodujícího vlivu je v rozporu se zásadou osobní odpovědnosti, žádný nepřípustný nový důvod. Navrhovatelky totiž již před Soudem prvního stupně uvedly, že rozhodující vliv mateřské společnosti je třeba zohlednit pouze tehdy, pokud se vztahuje na určité stránky obchodní politiky dceřiné společnosti²⁰. Soud – který v tomto ohledu vychází z širokého chápání předmětu – v napadeném rozsudku tento argument odmítl. Když navrhovatelky nyní kritizují důsledky – podle jejich názoru příliš širokého – výkladu, odpovídají pouze na zjištění Soudu v tomto ohledu.

B – Opodstatněnost kasačního opravného prostředku

35. Navrhovatelky mají za to, že sporné rozhodnutí je určeno neprávem rovněž společnosti Akzo Nobel NV, čímž byla posledně uvedená jakožto mateřská společnost skupiny Akzo Nobel neprávem shledána odpovědnou za kartelový delikt svých dceřiných společností. Na základě tohoto tvrzení napadají rozsudek vydaný v prvním stupni jediným důvodem kasačního opravného prostředku. Uvádějí, že Soud nesprávně vyložil a použil pojem „podnik“ obsažený v článku 81 ES, resp. čl. 23 odst. 2 nařízení č. 1/2003, když považoval Akzo Nobel NV a její dceřiné společnosti za *jeden podnik*.

18 — Rozsudky ze dne 1. června 1994, Komise v. Brazzelli Lualdi a další (C-136/92 P, Recueil, s. I-1981, body 57 až 59); ze dne 28. června 2005, Dansk Rørindustri a další v. Komise (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P až C-208/02 P a C-213/02 P, Sb. rozh. s. I-5425, bod 165); ze dne 21. září 2006, JCB Service v. Komise (C-167/04 P, Sb. rozh. s. I-8935, bod 114), PKK a KNK v. Rada (citovaný v poznámce pod čarou 14, body 61 a 66), jakož i France Télécom v. Komise (citovaný v poznámce pod čarou 16, bod 60).

19 — Srov. ještě jednou body 60 až 62 napadeného rozsudku.

20 — Srov. bod 63 napadeného rozsudku, kde je tento argument označen jako „ústřední argument“ žalobkyň.

21 — Srov. body 63 až 65 napadeného rozsudku.

1. Úvodní poznámky

lový delikt, nabízí otázka přičtení tohoto deliktu konkrétní osobě²⁵.

36. Základní problém přičtení kartelových deliktů spočívá v tom, že adresáti pravidel hospodářské soutěže a adresáti rozhodnutí orgánů pro hospodářskou soutěž nejsou nutně totožní²².

38. Při volbě kritérií pro přičtení musí být brán zřetel na sankční charakter uložených opatření a přihlédnuto k jejich smyslu a účelu.

37. Zatímco se totiž pravidla hospodářské soutěže obracejí na podniky a použijí se na ně nezávisle na jejich organizaci a právní formě přímo²³, rozhodnutí orgánů pro hospodářskou soutěž, které sankcionují porušení pravidel hospodářské soutěže, směřují pouze vůči osobám, v neposlední řadě proto, že taková rozhodnutí musejí být případně vykonána²⁴. Proto se v každém případě, ve kterém orgán pro hospodářskou soutěž stíhá karte-

39. Ze *sankčního charakteru* opatření uložených orgány pro hospodářskou soutěž k potrestání kartelových deliktů – zejména peněžitých pokut – vyplývá, že se jedná o oblast, která je přinejmenším příbuzná trestnímu právu. Pro přičtení kartelových deliktů je proto rozhodující *zásada osobní odpovědnosti*²⁶, která je jako taková zakotvena v zásadě právního státu a v zásadě zavinění²⁷. Osobní odpovědnost znamená, že kartelový

22 — Srov. k tomu a k následujícím úvahám rovněž mé stanovisko ze dne 3. června 2007 ve věci ETI a další (C- 280/06, Sb. rozh. s. I-10893, body 68 až 72).

23 — Rozsudek ETI a další (citovaný v poznámce pod čarou 2, body 38 a 42).

24 — Podle čl. 256 odst. 1 ES jsou rozhodnutí Komise, která ukládají peněžitý závazek, podkladem pro výkon rozhodnutí. Zatímco v německém znění Smlouvy chybí jasný odkaz, lze z mnoha jazykových znění vyvodit, že se musí jednat o vykonatelnost rozhodnutí, která jsou určena fyzickým nebo právníckým osobám; srov. např. francouzské znění („personnes“), italské („persone“), anglické („persons“), portugalské („pessoas“) a španělské („personas“), jakož i – obzvláště jasně – nizozemské znění („natuurlijke of rechtspersoonen“).

25 — Obzvláště jasné jsou v tomto ohledu rozsudky ze dne 17. prosince 1991, Enichem Anic v. Komise (T-6/89, Recueil, s. II-1623, bod 236), a ze dne 20. dubna 1999, Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise („PVC II“, T-305/94 až T-307/94, T-313/94 až T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 a T 335/94, Recueil, s. II-931, bod 978); ve stejném smyslu rozsudek ze dne 7. ledna 2004, Aalborg Portland a další v. Komise (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P a C-219/00 P, Recueil, s. I-123, bod 60).

26 — Rozsudky ze dne 8. července 1999, Komise v. Anic Participazioni (C-49/92 P, Recueil, s. I-4125, body 78 a 145), a ETI a další (citovaný v poznámce pod čarou 2, bod 39). Rovněž ve vnitrostátních právních řádech členských států představuje zásada osobní odpovědnosti zpravidla indicii pro přičtení kartelového deliktu.

27 — Srov. k tomu stanovisko generálního advokáta Ruiz-Jaraba Colomera ze dne 11. února 2003 ve věci Aalborg Portland v. Komise (citované v poznámce pod čarou 25, zejména body 63 až 65). Zásada zavinění je vyjádřena např. v čl. 23 odst. 2 nařízení č. 1/2003, podle kterého se pokutou trestá úmyslné nebo nedbalostní jednání.

delikt je třeba přičíst té fyzické nebo právnické osobě, která provozuje podnik podílející se na kartelové dohodě²⁸; jinými slovy je odpovědný subjekt práva zastupující tento podnik.

Sankce má zároveň obecně preventivní účinek, který spočívá v tom, že odrazuje ostatní hospodářské subjekty od toho, aby se dopouštěly kartelových deliktů.

40. Co se týče *smyslu a účelu* uložených opatření, je třeba mít na paměti, že slouží účinnému uplatnění pravidel na ochranu hospodářské soutěže před jejím narušováním [čl. 3 odst. 1 písm. g) ES]; proto mají odradit hospodářské subjekty od toho, aby se dopouštěly kartelových deliktů²⁹.

42. Vzhledem ke stále komplexnější organizační struktuře hospodářských subjektů může ovšem nastat situace, že se podnik skládá z více než jedné společnosti a že fyzická nebo právnická osoba, která je skutečně odpovědná za kartelový delikt, není tou osobou – nebo jedinou osobou – která se navenek jeví jako účastník kartelové dohody. Pro účely použití pravidel hospodářské soutěže není rozhodující formální oddělenost mezi smluvními stranami vyplývající z jejich oddělené právní subjektivity, rozhodujícím kritériem je existence jednoty v jejich tržním chování³⁰.

41. Orientací na osobní odpovědnost je zpravidla rovněž přispíváno k účinnému uplatnění pravidel hospodářské soutěže, neboť provozovatel podniku má rozhodující vliv na jeho chování na trhu; toto chování má pod vlivem uložených sankcí nově usměrnit tak, aby se podnik v budoucnu choval v souladu s pravidly hospodářské soutěže.

43. Má-li mateřská společnost ve struktuře skupiny rozhodující vliv na své dceřiné společnosti, z nichž se některé – společně se třetím osobami – zúčastnily kartelové dohody, je v souladu jak se zásadou osobní odpovědnosti, tak i s cílem účinného provedení pravidel hospodářské soutěže, aby všechny společnosti skupiny, které se účastní kartelové dohody společně s mateřskou společností, byly za účelem sankcionování kartelového deliktu shledány za společně a nerozdílně odpovědné. Jenom tak lze zajistit, že při stanovení výše pokuty, kterou je třeba

28 — V tomto smyslu rozsudky ze dne 16. listopadu 2000, KNP BT v. Komise (C-248/98 P, Recueil, s. I-9641, bod 71), Cascades v. Komise (C-279/98 P, Recueil, s. I-9693, bod 78), Stora Kopparbergs Bergslags v. Komise („Stora“, C-286/98 P, Recueil, s. I-9925, bod 37) a SCA Holding v. Komise (C-297/98 P, Recueil, s. I-10101, bod 27); srov. krom toho rozsudek Soudu ze dne 14. května 1998, SCA Holding v. Komise (T-327/94, Recueil, s. II-1373, bod 63).

29 — Srov. k tomu již rozsudek ze dne 15. července 1970, ACF Chemiefarma v. Komise (41/69, Recueil, s. 661, bod 173), podle kterého účel sankcí za kartelový delikt „existuje jak v tom, aby potrestaly zakázané způsoby chování, tak aby zamezily jejich opakování“; srov. rovněž rozsudky ze dne 7. června 2007, Britannia Alloys & Chemicals v. Komise (C-76/06 P, Sb. rozh. s. I-4405, bod 22), a ETI a další (citovaný v poznámce pod čarou 2, bod 40 a 41). Ohledně cíle předcházení budoucím protiprávním jednáním odrazováním srov. krom toho rozsudky ze dne 29. června 2006, Showa Denko v. Komise (C-289/04 P, Sb. rozh. s. I-5859, bod 61), a SGL Carbon v. Komise (C-308/04 P, Sb. rozh. s. I-5977, bod 37).

30 — V tomto smyslu rozsudek ze dne 14. prosince 2006, Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio (C-217/05, Sb. rozh. s. I-11987, bod 41).

uložit, bude správně zohledněna skutečná hospodářská síla podniku jako celku a že vymáhání pokuty nebude ohroženo případnými přesuny majetku mezi mateřskou společností a jejími dceřinými společnostmi.

44. V tomto smyslu konstatuje Soudní dvůr v ustálené judikatuře, že mateřské společnosti lze přičíst chování jejích dceřiných společností, a sice zejména tehdy, pokud dceřiné společnosti i přes svou vlastní právní subjektivitu neurčují své jednání na trhu samostatně, ale v zásadě provádějí pokyny vydané mateřskou společností³¹.

45. V projednávaném případě je totiž tato problematika obzvláště významná. Je třeba objasnit, zda Akzo Nobel NV jakožto mateřská společnost byla právem shledána odpovědnou za kartelové delikty svých dceřiných společností³². Navrhovatelky jednak

uvádějí, že Soud vycházel z nesprávných důkazních požadavků s ohledem na rozhodující vliv společnosti Akzo Nobel NV na její dceřiné společnosti (první část důvodu kasačního opravného prostředku). Krom toho se Soud dopustil omylu, pokud jde o předmět tohoto vlivu, když měl za to, že je třeba zohlednit všechny organizační, hospodářské a právní vazby mezi podniky, zatímco správně je třeba vycházet pouze z obchodní politiky v úzkém slova smyslu (druhá část důvodu kasačního opravného prostředku).

2. K důkazním požadavkům týkajícím se rozhodujícího vlivu mateřské společnosti na její dceřiné společnosti (první část důvodu kasačního opravného prostředku)

46. První část důvodu kasačního opravného prostředku se týká důkazních požadavků ohledně rozhodujícího vlivu mateřské společnosti na její dceřiné společnosti. Navrhovatelky vytýkají Soudu, že v bodech 60 až 62 napadeného rozsudku nesprávně stanovil důkazní požadavky vyplývající z dosavadní judikatury.

47. Účastnice řízení se nejprve shodují na tom, že přičtení kartelového deliktu dceřiné společnosti mateřské společnosti je možné při

31 — Srov. k tomu v zásadě rozsudky ze dne 14. července 1972, Imperial Chemical Industries v. Komise („ICI“, 48/69, Recueil, s. 619, body 132 až 135) a Geigy v. Komise („Geigy“, 52/69, Recueil, s. 787, bod 44), jakož i rozsudek ze dne 21. února 1973, Europemballage a Continental Can v. Komise („Continental Can“, 6/72, Recueil, s. 215, bod 15); podobné rozsudky ze dne 16. listopadu 2000, Metsä-Serla a další v. Komise (C-294/98 P, Recueil, s. I-10065, bod 27); ze dne 2. října 2003, Aristrain v. Komise (C-196/99 P, Recueil, s. I-11005, bod 96); ze dne 28. června 2005, Dansk Rørindustri a další v. Komise (citovaný v poznámce pod čarou 18, bod 117), a ETI a další (citovaný v poznámce pod čarou 2, bod 39 ve spojení s bodem 49).

32 — Podobný problém přičtení kartelového deliktu nástupnické společnosti účastníka na kartelové dohodě (srov. k tomu např. rozsudek ETI a další, citovaný v poznámce pod čarou 2) není předmětem tohoto případu a není v tomto ohledu dále projednáván. Stejně tak se tento případ netýká otázky, zda a za jakých okolností nástupnická společnost ručí za dluhy, které vyplývají z pokut, které byly uloženy ještě jejímu předchůdci.

splnění dvou kumulativních podmínek. Jednak musí být mateřská společnost schopna mít rozhodující vliv na svou dceřinou společnost, a jednak musí tento vliv skutečně vykonávat³³.

48. Aby byla mateřská společnost schopna mít rozhodující vliv na její dceřinou společnost, musí existovat více než jen hospodářská závislost dceřiné společnosti na mateřské společnosti³⁴. V projednávaném případě však není nezbytné podrobněji přezkoumat, jaký druh vazby mezi oběma společnostmi je za tímto účelem nezbytný³⁵. Mateřská společnost totiž může mít bezpochyby každopádně rozhodující vliv na svou dceřinou společnost, pokud ji – jako v tomto případě Akzo Nobel NV – 100% kontroluje³⁶, ať už prostřednictvím přímé účasti nebo nepřímým prostřednictvím svých podílů na jiných společnostech.

49. Naproti tomu je značně sporné, které důkazní požadavky je třeba vyžadovat ohledně *skutečného uplatnění rozhodujícího vlivu* mateřské společnosti na její dceřinou společnost. Na rozdíl od Komise se navrhovatelky domnívají, že přičtení odpovědnosti podle kartelového práva – alespoň v tomto případě – přichází v úvahu pouze tehdy, pokud kromě 100% podílu existují konkrétní indicie, že dceřiná společnost je skutečně ovlivňována svou mateřskou společností. Zjednodušeně lze říci, že z pohledu navrhovatelek musí důkazní požadavky ohledně rozhodujícího vlivu odpovídat vzorci „100 % + X“.

33 — Srov. v tomto smyslu rozsudky ICI (citovaný v poznámce pod čarou 31, bod 137) a ze dne 25. října 1983, AEG-Telefunken v. Komise („AEG“, 107/82, Recueil, s. 3151, bod 50 první věty).

34 — V tomto smyslu rozsudek ze dne 12. července 1979, BMW Belgium a další v. Komise (32/78 a 36/78 až 82/78, Recueil, s. 2435, bod 24 druhá věta).

35 — Z judikatury vyplývá, že rozhodující vliv, resp. kontrola ve smyslu práva hospodářské soutěže může být uznána již při menším podílu než 100 % (srov. rozsudek ICI, citovaný v poznámce pod čarou 31, bod 136 a 137).

36 — Pouze v právu v oblasti veřejných zakázek jsou stanoveny ještě přísnější podmínky (rozsudek ze dne 13. října 2005, Parking Brixen, C-458/03, Sb. rozh. s. I-8585, bod 64 a násl.), a sice pokud je třeba rozhodnout, zda existuje tzv. in-house-business. Jak jsem objasnila ve svém stanovisku ze dne 1. března 2005 ve věci Parking Brixen (srov. zejména body 75 a 76), považuji tento názor za nesprávný. Bez ohledu na to nelze judikaturu k in-house-business, jak vyplývá z rozsudku Parking Brixen, bez dalšího použít na takový případ, jako je projednávaný případ. Je totiž určena pro zvláštní druh kontroly, která právě má jít nad rámec „obvyklé“ kontroly ve smyslu práva obchodních společností a hospodářského práva: Veřejný zadavatel musí kontrolovat subjekt přijímající zakázku „jako vlastní jednotku“.

50. Tento názor navrhovatelek mě nepřesvědčuje. Jak uvedu níže, nemá oporu v dosa-
vadní judikatuře Soudního dvora. Podle této
judikatury naopak existuje vyvratitelná
domněnka, že mateřská společnost, která
ovládá 100% dceřinou společnost, vykonává
na ni skutečně svůj rozhodující vliv [viz níže,
oddíl a)]. Podle mého názoru krom toho
neexistuje rovněž žádný důvod nepoužít tuto
domněnku a zpřísnit důkazní požadavky ve
smyslu navrhovatelek na vzorec „100 % + X“.
[viz níže, oddíl b)].

a) Vyvratitelná domněnka o rozhodujícím vlivu v případě 100% podílu mateřské společnosti na dceřiné společnosti

51. Podle judikatury Soudního dvora existuje *domněnka*, že mateřská společnost rovněž skutečně vykonává svůj rozhodující vliv na svou 100% dceřinou společnost.

52. Již z rozsudku AEG například vyplývá, že v rámci přičtení chování porušujícího pravidla hospodářské soutěže v rámci skupiny není nezbytné přezkoumat, zda mateřská společnost využila možnosti ovlivnit rozhodujícím způsobem obchodní a cenovou politiku svých 100% dceřiných společností; 100% dceřiná společnost totiž podle Soudního dvora vykonává „nutně politiku, která je stanovena stejnými statutárními orgány“ jako politika mateřské společnosti³⁷.

53. V rozsudku Stora je tato judikatura potvrzena. Podle tohoto rozsudku opravňuje již 100% kapitálový podíl mateřské společnosti na dceřiné společnosti přijmout závěr, že mateřská společnost vykonává skutečně rozhodující vliv na chování této dceřiné společnosti³⁸.

54. Skutečnost, že se v případě tohoto závěru jedná o *vyvratitelnou domněnku*, lze z rozsudku Stora rovněž vyvodit. Podle názoru Soudního dvora bylo povinností dceřiné společnosti (jako navrhovatelky) vyvrátit závěr o rozhodujícím vlivu pomocí dostatečných protidůkazů³⁹.

55. Navrhovatelky se však s odkazem na body 28 a 29 rozsudku Stora snaží prokázat, že Soudní dvůr v těchto bodech omezil domněnku a zpřísnil podmínky přičtení chování mezi dceřinou společností a mateřskou společností. Sporná část tohoto rozsudku zní následovně:

„28 Na rozdíl od argumentace navrhovatelek nevycházel Soud ze skutečnosti, že odpovědnost mateřské společnosti vyplývá již ze 100% kapitálové účasti. Opíral se o to, že navrhovatelka nepopřela, že je schopna rozhodujícím způsobem ovlivňovat obchodní politiku své dceřiné společnosti, aniž by předložila důkazy pro svou argumentaci ohledně své samostatnosti.

37 — Rozsudek AEG (citovaný v poznámce pod čarou 33, bod 50).

38 — Rozsudek Stora (citovaný v poznámce pod čarou 28, bod 29 druhá věta).

39 — Rozsudek Stora (citovaný v poznámce pod čarou 28, body 28 a 29 vždy druhá věta).

29 Rovněž tvrzení, že Soud tak uložil navrhovatelce důkazní břemeno ohledně nezávislého chování její dceřiné společnosti, není správné. Jak uvedla Komise, mohl Soud na základě prokázání 100% kapitálové účasti dospět k závěru, že mateřská společnost skutečně vykonávala rozhodující vliv na chování své dceřiné společnosti, zejména poté, co bylo zjištěno, že navrhovatelka ve správním řízení vystupovala „ohledně podniků skupiny Stora jako její jediný zástupce v jednání s Komisí, pokud jde o dotčené protiprávní jednání“. Za těchto okolností musela navrhovatelka vyvrátit tento závěr pomocí dostatečných důkazů.“

56. Na rozdíl od názoru navrhovatelek nelze z této části rozsudku Stora v žádném případě vyvodit, že Soudní dvůr se odklonil od své dosavadní judikatury a zpřísnil podmínky přičtení odpovědnosti podle kartelového práva mezi mateřskou a dceřinou společností.

57. Soudní dvůr sice v tomto rozsudku skutečně v rámci svého přezkumu zjištění Soudu prvního stupně uvedl, že Soud „nevycházel ze skutečnosti, že odpovědnost mateřské společnosti vyplývá již ze 100% kapitálové účasti“⁴⁰. Z toho však nelze vyvodit, že *orgán hospodářské soutěže* musí sám poskytnout indicie o konkrétním vlivu

mateřské společnosti na její 100% vlastněnou dceřinou společnost, aby bylo možno mateřské společnosti přičíst kartelový delikt dceřiné společnosti. Tato formulace v rozsudku Stora spíše pouze objasňuje, že *mateřská společnost* může ve sporném případě napadnout existenci rozhodujícího vlivu předložením protidůkazů, a tak zpochybnit domněnku ohledně vlivu existující v případě 100% kapitálové účasti.

58. Obzvláště jasné je toto při pohledu na další zjištění Soudního dvora v rozsudku Stora. To objasňuje, že Soud „na základě existence 100% kapitálové účasti byl oprávněn přijmout závěr, že mateřská společnost skutečně vykonávala rozhodující vliv na chování své dceřiné společnosti“ a že navrhovatelka – tj. mateřská společnost – měla „vyvrátit tento závěr pomocí dostatečných důkazů“⁴¹.

59. Okolnost, že ve věci Stora vystupovala mateřská společnost skupiny Stora jako jediný zástupce v jednání s Komisí, nelze nesprávně vykládat jako omezení domněnky. Soudní

40 — Rozsudek Stora (citovaný v poznámce pod čarou 28, bod 28).

41 — Rozsudek Stora (citovaný v poznámce pod čarou 28, bod 29).

dvůr sice zdůrazňuje, jako již předtím Soud, tuto okolnost ve svém rozsudku⁴². Slovo „zejména“ však objasňuje, že výhradní zastoupení skupiny Stora ve správním řízení prostřednictvím mateřské společnosti bylo považováno pouze za dodatečnou indicii, která neomezuje beztak existující domněnku o výkonu rozhodujícího vlivu⁴³, nýbrž ji může nanejvýš posílit.

určující vliv na její chování⁴⁵. Protichůdná argumentace navrhovatelek je tedy neopodstatněná.

b) Žádný důvod ke zpřísnění podmínek pro přičtení odpovědnosti podle kartelového práva mezi mateřskou a dceřinou společností

60. V žádném případě nestanoví Soudní dvůr v rozsudku Stora kromě 100% kapitálové účasti ještě další podmínky pro použitelnost domněnky. To ukazuje rovněž srovnání se stanoviskem generálního advokáta Mischa v této věci, který nepovažoval pro přičtení chování mateřské společnosti 100% podíl za dostačující a vyžadoval ještě „dodatečnou skutečnost“⁴⁴. K jeho argumentaci se Soudní dvůr v rozsudku Stora právě nepřiklonil.

62. Je třeba ještě přezkoumat, zda Soudní dvůr měl využít projednávaný případ k tomu, aby zpřísnil důkazní požadavky ve smyslu tvrzení navrhovatelek na vzorec „100 % + X“. Jeví se, že tato diskuse je nezbytná rovněž a právě ve světle nedávné judikatury Soudu prvního stupně; je třeba uvést zejména rozsudky DaimlerChrysler⁴⁶ a Bolloré⁴⁷, na které poukázaly navrhovatelky na podporu svého tvrzení.

63. Především, že rozsudky Soudu prvního stupně DaimlerChrysler a Bolloré na rozdíl od

61. Soud se tak držel dosavadní judikatury Soudního dvora, když ve svém napadeném rozsudku vycházel z vyvratitelné domněnky, že mateřská společnost, která vlastní 100 % kapitálu své dceřiné společnosti, vykonává

42 — Rozsudek Stora (citovaný v poznámce pod čarou 28, bod 29).

43 — V tomto smyslu rovněž rozsudek Soudu ze dne 28. února 2002, Stora Kopparbergs Bergslags v. Komise (T-354/94, Recueil, s. II-843, bod 68 poslední věta).

44 — Stanovisko generálního advokáta Mischa ze dne 18. května 2000 ve věci Stora (citované v poznámce pod čarou 28, bod 40 poslední věta a bod 48).

45 — Body 60 až 62 napadeného rozsudku.

46 — Rozsudek Soudu ze dne 15. září 2005, DaimlerChrysler v. Komise („DaimlerChrysler“, T-325/01, Sb. rozh. s. II-3319, bod 219); tento rozsudek je pravomocný.

47 — Rozsudek Soudu ze dne 26. dubna 2007, Bolloré v. Komise („Bolloré“, T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02 a T-126/02, T-128/02 a T-129/02, T-132/02 a T-136/02, Sb. rozh. s. II-947, bod 132). Proti tomuto rozsudku byly u Soudního dvora podány tři kasační opravné prostředky, které se však netýkají kritérií pro přičtení kartelového deliktu dceřiné a mateřské společnosti; ve svém stanovisku ze dne 2. dubna 2009 ve spojených věcech Papierfabrik August Koehler a další v. Komise (C-322/07 P, C-327/07 P a C-338/07 P), probíhajících před Soudním dvorem, navrhuje generální advokát Bot Soudnímu dvoru, aby rozsudek Bolloré částečně zrušil.

toho, co tvrdí navrhovatelky, v žádném případě nesledují stejný směr.

existující domněnku o výkonu rozhodujícího vlivu, nýbrž ji nanejvýš posiluje⁵¹.

64. Co se týče nejprve rozsudku DaimlerChrysler, se sice zdá, že Soudu – v každém případě při povrchním přezkumu – nestačil 100% podíl mateřské společnosti v její dceřiné společnosti a požadoval ještě další indicie o důkazu rozhodujícího vlivu. Uvádí totiž, že „vlastnictví 100 % kapitálu jako takové [...] nepostačuje k prokázání odpovědnosti mateřské společnosti [...]“⁴⁸. Přímou po tomto zjištění však Soud objasňuje: „V případě vlastnictví celého kapitálu dceřiné společnosti totiž Komise může [...] předpokládat, že mateřská společnost skutečně rozhodujícím způsobem ovlivňuje chování své dceřiné společnosti [...]“⁴⁹. Krom toho Soud zdůrazňuje, že ve sporném případě přísluší mateřské společnosti, aby tuto domněnku vyvrátila dostatečnými důkazy⁵⁰.

66. Na rozdíl od prvního dojmu se tak Soud v případě DaimlerChrysler neodklání od judikatury stanovené Soudním dvorem ve věcech AEG a Stora. Soud se spíše v rozsudku DaimlerChrysler – jako ostatně rovněž v některých svých dalších rozsudcích⁵² – drží přesně rozsudků AEG a Stora a používá výhradně vyvratitelnou domněnku o rozhodujícím vlivu, kterou Soudní dvůr uznal. V tomto ohledu nepřísnuje v žádném případě důkazní požadavky ve smyslu vzorce „100 % + X“.

65. Okolnost, že mateřská společnost vystupovala ve správním řízení jako jediný zástupce společností skupiny, je – jak ukazuje slovo „zejména“ – považována pouze za dodatečnou skutečnost, která neomezuje beztak

67. Jinak však Soud prvního stupně postupuje v rozsudku Bolloré. Zde uvádí: „[...] skutečnost týkající se vlastnictví celého kapitálu dceřiné společnosti, i když je výrazným ukazatelem existence rozhodujícího vlivu mateřské společnosti na chování dceřiné společnosti na trhu, nepostačuje sama o sobě

48 — Rozsudek DaimlerChrysler (citovaný v poznámce pod čarou 46, bod 219).

49 — Rozsudek DaimlerChrysler (citovaný v poznámce pod čarou 46, bod 219).

50 — Rozsudek DaimlerChrysler (citovaný v poznámce pod čarou 46, bod 220).

51 — Rozsudek DaimlerChrysler (citovaný v poznámce pod čarou 46, bod 219 poslední část věty).

52 — Rozsudky ze dne 1. dubna 1993, BPB Industries a British Gypsum v. Komise (T-65/89, Recueil, s. II-389, bod 149); ze dne 20. dubna 1999, Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise (citovaný výše v poznámce pod čarou 25, body 961, 984 a 985); ze dne 30. září 2003, Michelin v. Komise (T-203/01, Recueil, s. II-4071, bod 290); ze dne 27. září 2006, Akzo Nobel v. Komise (T-330/01, Sb. rozh. s. II-3389, body 81 až 83); ze dne 27. září 2006, Avebe v. Komise (T-314/01, Sb. rozh. s. II-3085, bod 136), a ze dne 27. září 2006, Jungbunzlauer v. Komise (T-43/02, Sb. rozh. s. II-3435, bod 125).

k přičtení odpovědnosti mateřské společnosti za chování dceřiné společnosti. [...] Je nezbytná existence dalšího poznatku o míře účasti, který však může vyplývat z nepřímých důkazů.“⁵³

rámec stanovený Soudním dvorem ve věcech AEG a Stora⁵⁷, a rovněž setřel rozdíl mezi existencí kontroly a jejím skutečným výkonem⁵⁸. Pokud naproti tomu chtěl Soud vědomě překročit rámec dosavadní judikatury, přinejmenším tento krok neodůvodnil.

68. Tato tvrzení Soudu prvního stupně ve věci Bolloré se odklání od rámce stanoveného Soudním dvorem ve věcech AEG a Stora⁵⁴. Soud se řídí spíše – v tomto bodě Soudním dvorem nesledovaným – stanoviskem generálního advokáta Mischa ve věci Stora, které rovněž výslovně cituje. Toto stanovisko vyžaduje konečně „dodatečnou skutečnost kromě míry účasti“, která může spočívat v nepřímých důkazech⁵⁵. Ve svých dalších zjištěních Soud v rozsudku Bolloré přezkoumává různé prvky skutkového stavu v tom ohledu, zda obsahují nepřímé důkazy pro nebo proti rozhodujícímu vlivu společnosti Bolloré na dceřinou společnost, a vychází jak ze zjištění Komise ve správním řízení, tak z argumentace stran v soudním řízení⁵⁶. Soud tak v rozsudku Bolloré zpřísnil důkazní požadavky ohledně rozhodujícího vlivu mateřské společnosti na dceřinou společnost ve smyslu pravidla „100 % + X“.

70. Krom toho nevidím žádný přesvědčivý důvod pro zpřísnění důkazních požadavků na vzorec „100 % + X“.

71. Účinné provedení práva hospodářské soutěže vyžaduje jasná pravidla. Taková domněnka, jakou Soudní dvůr uznal ve věcech AEG a Stora, která Komisi jako orgánu hospodářské soutěže umožňuje, aby přičetla mateřské společnosti odpovědnost za kartelový delikt její 100% dceřiné společnosti, zavádí právní jistotu a je v praxi snadno proveditelná.

69. Nedomnívám se, že Soudní dvůr by měl přijmout takový právní názor Soudu prvního stupně, jaký vyplývá z rozsudku Bolloré. Pokud chtěl Soud v tomto rozsudku pouze pokračovat v dosavadní judikatuře, porušil

72. Zcela obecně nejsou domněnky právu hospodářské soutěže v žádném případě neznámé⁵⁹. Ze zvláštnosti provádění důkazů

53 — Rozsudek Bolloré (citovaný v poznámce pod čarou 47, bod 132).

54 — Srov. k tomu výše, body 51 až 60 tohoto stanoviska.

55 — Stanovisko generálního advokáta Mischa ve věci Stora (citované v poznámce pod čarou 28, bod 48).

56 — Rozsudek Bolloré (citovaný v poznámce pod čarou 47, body 133 až 150).

57 — Srov. k tomu výše, body 51 až 60 tohoto stanoviska.

58 — Srov. k tomu výše, bod 47 tohoto stanoviska.

59 — Srov. rozsudky Komise v. Anic Participazioni (citovaný v poznámce pod čarou 26, body 121 a 126); ze dne 8. července 1999, Hüls v. Komise (C-199/92 P, Recueil, s. I-4287, body 162 a 167), a Aalborg Portland a další v. Komise (citovaný v poznámce pod čarou 25, bod 81).

v případě porušení pravidel hospodářské soutěže spíše vyplývá, že pro orgány nebo jednotlivce, kteří nesou důkazní břemeno, musí být možné vyvodit závěry na základě zkušeností vyplývajících z obvyklého průběhu věci⁶⁰.

73. Vlastní-li mateřská společnost ve skupině podniků 100 % podílů své dceřiné společnosti, může mateřská společnost – jak již bylo uvedeno⁶¹ – mít rozhodující vliv na svou dceřinou společnost. V takovém případě totiž má výhradní právo jmenovat členy představenstva dceřiné společnosti a nezřídka jsou v obou společnostech tytéž osoby. Krom toho ze 100% podílu vyplývá, že ani při strategických rozhodnutích ani při běžné provozní činnosti dceřiné společnosti nemohou být rozhodující zájmy jiných vlastníků podílu. Dochází tedy k úplnému souběhu zájmů mezi mateřskou společností a její 100% dceřinou společností. Za těchto okolností lze dospět k závěru, že dceřiná společnost neurčuje samostatně své chování na trhu, nýbrž jedná v souladu s přáními své mateřské společnosti⁶².

74. Využití takové domněnky, o jakou se jedná v projednávaném případě, nevede k obrácení důkazního břemena, které by bylo v rozporu s presumpcí nevin⁶³. Spíše je pouze stanovena *úroveň důkazů*⁶⁴, kterou je třeba respektovat při přiřčení odpovědnosti podle kartelového práva mezi mateřskou a dceřinou společností. Jelikož 100% podíl mateřské společnosti v její dceřiné společnosti *prima facie* umožňuje přijmout závěr, že rozhodující vliv je skutečně vykonáván, přísluší mateřské společnosti, aby vyvrátila tento závěr předložením rozhodných protidůkazů; jinak tento závěr splňuje požadavky týkající se důkazního břemene⁶⁵. Jinými slovy dochází k rozložení důkazního břemene, které předchází otázce objektivního důkazního břemene⁶⁶.

60 — Viz k tomu mé stanovisko ze dne 19. února 2009 ve věci T- Mobile Netherlands a další (C-8/08, probíhající před Soudním dvorem, bod 89).

61 — Srov. výše, bod 48 tohoto stanoviska.

62 — V tomto smyslu již stanovisko generálního advokáta Warnera ze dne 22. ledna 1974 ve věci Commercial Solvents v. Komise (6/73 a 7/73, Recueil, s. 223, 266).

63 — K presumpci nevin srov. čl. 6 odst. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950) a čl. 48 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie (poprvé vyhlášené v Nice dne 7. prosince 2000, Úř. věst. C 364, s. 1; dále vyhlášena ve Štrasburku dne 12. prosince 2007, Úř. věst. C 303, s. 1), které sice v současnosti nemají pro Společenství závazný účinek srovnatelný s primárním právem, avšak mohou být považovány za pramen práva.

64 — Z *úrovně důkazů* lze vyvodit, za jakých podmínek je třeba považovat skutečnost za prokázanou. Je třeba odlišovat od *důkazního břemene*. Podle *důkazního břemene* je stanoveno jednak, kdo musí předložit skutečnosti a případně příslušné důkazní prostředky (*subjektivní* nebo *formální* důkazní břemeno); z rozdělení důkazního břemene krom toho vyplývá, kdo nese riziko neobjasnění skutkového stavu, resp. neprokázání tvrzení (*objektivní* nebo *hmotné* důkazní břemeno). Srov. doplňkové mé úvahy v: Kokott, J., Beweislastverteilung und Prognoseentscheidungen bei der Inanspruchnahme von Grund- und Menschenrechten, Berlin/Heidelberg 1993, s. 12 a násled.

65 — Ve stejném smyslu – i když v trochu jiné souvislosti – rozsudky Aalborg Portland a další v. Komise (citované v poznámce pod čarou 25, bod 79) a ze dne 13. července 1989, Lucazeau a další (110/88, 241/88 a 242/88, Recueil, s. 2811, bod 25).

66 — Srov. k tomu rovněž mé stanovisko ze dne 8. prosince 2005 ve věci Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied v. Komise (C-105/04 P, Sb. rozh. s. I-8725, bod 73) a mé stanovisko ve věci T-Mobile Netherlands (citované v poznámce pod čarou 60, bod 89).

75. Zájmy mateřské společnosti nejsou dotčeny takovou domněnkou, jaká je projednávána v tomto případě. Mateřská společnost může vyvrátit v konkrétním případě domněnku o rozhodujícím vlivu, která je založena na závěrech vyplývajících ze zkušeností, tím, že prokáže, že jednala zdrženlivě a nepůsobila na chování své dceřiné společnosti na trhu⁶⁷. Skutečnosti a informace, které jsou k tomu nezbytné, pocházejí beztak z oblasti vlastní mateřské a dceřiné společnosti. Je tedy odůvodněné jim uložit důkazní břemeno.

76. Z tohoto důvodu by měl Soudní dvůr potvrdit, že pokud mateřská společnost má 100% podíl ve své dceřiné společnosti, lze vycházet z vyvrátitelné domněnky, že mateřská společnost má rozhodující vliv na svou dceřinou společnost.

c) Ostatní

77. Závěrem přezkoumám dvě výtky navrhovatele, které se týkaly důkazu o existenci

nebo neexistenci autonomie 100% dceřiné společnosti na její mateřské společnosti.

78. Zprvce navrhovatelky uvádějí, že Soud nesprávně vyhodnotil požadavky, které vyplývají z práv na obhajobu pro správní řízení před Komisí. Podle nich přísluší Komisi, aby předložila důkazy ohledně chybějící autonomie dceřiné společnosti již ve svém oznámení námitek. V tomto případě se však Komise zabývala touto otázkou teprve ve sporném rozhodnutí.

79. Vychází-li se, jak navrhuji, z domněnky, že mateřská společnost vykonává rozhodující vliv na svou 100% dceřinou společnost, je tato výtká neopodstatněná. Uvedená domněnka totiž zprošťuje Komisi toho, aby sama předložila případné důkazy o chybějící autonomii 100% dceřiné společnosti a vyslechla účastníky řízení v tomto ohledu.

80. Komise ve svém oznámení námitek pouze musí jasně uvést, které právnícké osobě by mohly být uloženy pokuty, a oznámení námitek musí rovněž být této osobě určeno⁶⁸. Aby byla odpovědnost mateřské

67 — Oprávněně k tomu Komise uvádí následující příklady: a) mateřská společnost je investiční společností a je řízena jako čistý finanční investor, b) mateřská společnost drží pouze přechodně a pouze na krátkou dobu 100% podíl v dceřiné společnosti, c) mateřské společnosti je z právních důvodů bráněno v tom, aby plně využila svou 100% kontrolu nad dceřinou společností; srov. mimo jiné příklady uvedené generálním advokátem Warnerem ve věci *Commercial Solvents* (stanovisko citované v poznámce pod čarou 62).

68 — Rozsudky ze dne 16. března 2000, *Compagnie maritime belge transports a další v. Komise* (C-395/96 P a C-396/96 P, Recueil, s. I-1365, body 143 a 146); ze dne 2. října 2003, *ARBED v. Komise* (C-176/99 P, Recueil, s. I-10687, bod 21), a *Aalborg Portland a další v. Komise* (citovaný v poznámce pod čarou 25, bod 60).

společnosti za kartelový delikt její 100% dceřiné společnosti založena, postačí obecně, aby Komise popsala v oznámení námitek skutečnosti týkající se rozdělení podílu.

ňuje pokyny, které jí dává, a tedy jedná na trhu nezávisle“⁷⁰. Soud tak protiprávně omezuje možnost protidůkazu pouze na případy, v nichž mateřská společnost udělila dceřiné společnosti pokyny a ta je nesplnila.

81. Mateřská společnost potom musí vyvrátit domněnku o rozhodujícím vlivu pomocí přesvědčivých protidůkazů. Pokud takové protidůkazy nepředložila již během šetření, má k tomu příležitost v rámci své písemné odpovědi na oznámení námitek i během případného jednání. Komisi naproti tomu přísluší, aby posoudila tyto protidůkazy a na jejich základě přezkoumala předběžné závěry přijaté v oznámení námitek⁶⁹.

84. Ani toto tvrzení není přesvědčivé. Vychází ze zjevně nesprávného výkladu napadeného rozsudku, který vytrhává ze souvislosti jednu polovinu věty v části odůvodnění rozsudku – i když je pravda, že nejasnou. Zohlední-li se zbývající odůvodnění napadeného rozsudku, vyplývá tak jasně, že Soud chtěl připustit všechny protidůkazy předložené mateřskou společností, „které mohou prokázat samostatnost její dceřiné společnosti“⁷¹. To zahrnuje rovněž případy, v nichž mateřská společnost neudělila své dceřiné společnosti žádné pokyny.

82. Je nesporné, že tyto podmínky byly v projednávaném případě splněny.

83. Zadruhé kritizují navrhovatelky tvrzení Soudu prvního stupně, že mateřská společnost může být uznána společně a nerozdílně odpovědnou, s výjimkou situace, že prokáže, že její dceřiná společnost „v podstatě neuplat-

d) Mezitímní závěr

85. Vzhledem k výše uvedeným úvahám je první část důvodu kasačního opravného prostředku neopodstatněná.

69 — Rozsudky ze dne 7. června 1983, *Musique Diffusion française a další v. Komise* (100/80 až 103/80, Recueil, s. 1825, bod 14), *Aalborg Portland a další v. Komise* (citovaný v poznámce pod čarou 25, bod 67); ze dne 10. května 2007, *SGL Carbon v. Komise* (C-328/05 P, Sb. rozh. s. I-3921, bod 62), a ze dne 10. července 2008, *Bertelsmann a Sony Corporation of America v. Impala* (citovaný výše v poznámce pod čarou 13, bod 63).

70 — Bod 62 napadeného rozsudku.

71 — Bod 60 poslední věta napadeného rozsudku.

3. Předmět rozhodujícího vlivu mateřské společnosti (druhá část důvodu kasačního opravného prostředku)

s ohledem na její obchodní politiku v úzkém slova smyslu.

86. Druhou částí svého důvodu kasačního opravného prostředku napadají navrhovatelky body 64 a 65 napadeného rozsudku. Podle nich zde Soud nesprávně posoudil, k čemu se musí rozhodující vliv mateřské společnosti na dceřinou společnost vztahovat, aby přičtení odpovědnosti za kartelový delikt dceřiné společnosti bylo odůvodněno. Nesprávně odkazuje v této souvislosti Soud na „hospodářské, právní a organizační vazby“ mezi mateřskou a dceřinou společností. Ve skutečnosti je rozhodující pouze vliv na *obchodní politiku v úzkém slova smyslu*, tj. na určování chování dceřiné společnosti na trhu.

88. Zcela obecně je přičtení chování mezi mateřskou a dceřinou společností možné vždy tehdy, pokud obě tvoří *hospodářskou jednotku*, pokud je tedy třeba je považovat za *jediný podnik*; přičtení odpovědnosti podle kartelového práva mateřské společnosti jinými slovy nastane „kvůli jednotě takto tvořené skupiny“⁷³.

87. K tomu je třeba poznamenat, že chybějící samostatnost dceřiné společnosti s ohledem na její chování na trhu je pouze možná indicie, na níž může být založeno přičtení odpovědnosti podle kartelového práva mateřské společnosti. Nejedná se o jedinou indicii. Podle judikatury Soudního dvora je totiž přičtení chování mateřské společnosti možné „zejména“ tehdy, pokud dceřiná společnost i přes vlastní právní subjektivitu neurčuje samostatně své chování⁷². Již tato okolnost hovoří proti názoru navrhovatelek, že v případě přičtení chování podle kartelového práva záleží pouze na tom, jaký vliv má mateřská společnost na dceřinou společnost

89. I kdyby však byla samostatnost dceřiné společnosti přezkoumána s ohledem na její obchodní politiku v úzkém slova smyslu, nemusí rozhodující vliv mateřské společnosti vyplývat nezbytně z konkrétních pokynů, příkazů nebo spolurozhodovacích práv při určování cen, výrobních a prodejních činnostech nebo podobných otázkách významných pro chování na trhu. Takové pokyny jsou pouze obzvláště zjevnou indicí o existenci rozhodujícího vlivu mateřské společnosti na obchodní politiku její dceřiné společnosti⁷⁴. Jejich neexistence neumožňuje žádný nutný závěr o případné samostatnosti dceřiné společnosti.

72 — Rozsudky ICI (bod 133), Geigy (bod 44) a Continental Can (bod 15), citované v poznámce pod čarou 31.

73 — Srov. rozsudky ICI (citovaný v poznámce pod čarou 31, body 132 a 133) a Geigy (citovaný v poznámce pod čarou 31, bod 44).

74 — Srov. k tomu např. rozsudky ICI (bod 137 a 138) a Geigy (bod 45) citované v poznámce pod čarou 31.

90. *A fortiori* nemůže záležet na tom, zda mateřská společnost ovlivnila běžnou provozní činnost své dceřiné společnosti, a stejně tak nezáleží na tom, zda činnosti dceřiné společnosti odporující právu hospodářské soutěže byly provedeny na pokyn mateřské společnosti nebo jí byly známy⁷⁵.

91. Mateřská společnost může vykonávat rozhodující vliv na svou dceřinou společnost i tehdy, pokud nemá žádná konkrétní spolurozhodovací práva a neuděluje konkrétní pokyny nebo příkazy k jednotlivým prvkům obchodní politiky. Tak může být přijat závěr o jednotné obchodní politice v jedné skupině rovněž *nepřímo* z celkových hospodářských a právních vazeb mezi mateřskou společností a jejími dceřinými společnostmi⁷⁶. V opačném případě lze konstatovat neexistenci takové jednotné obchodní politiky mezi mateřskou a dceřinou společností pouze na základě posouzení všech celkových hospodářských a právních vazeb existujících mezi nimi⁷⁷.

75 — V tomto ohledu může anglický překlad rozsudku ICI (citovaného v poznámce pod čarou 31, bod 133) vést k nedorozumění. Zde použitý výraz „in all material respects“ by totiž mohl být chápán tak, že dceřiná společnost musí splnit příkazy své mateřské společnosti *ve všech detailech*. Pohled na nizozemské znění rozsudku, které je jediné závazné („in hoofdzaak“) jakož i srovnání s francouzským zněním, v němž byl rozsudek projednán („pour l'essentiel“), ukazuje, že takto to míněno není.

76 — Zejména ve své novější judikatuře zdůrazňuje Soudní dvůr tyto hospodářské a právní vazby; srov. rozsudky Metsä-Serla a další v. Komise (citovaný v poznámce pod čarou 31, bod 27), Aristrain v. Komise (citovaný v poznámce pod čarou 31, bod 96) a Dansk Rørindustri a další v. Komise (citovaný v poznámce pod čarou 18, bod 117); srov. rovněž rozsudek ze dne 11. prosince 2007, ETI a další (citovaný v poznámce pod čarou 2, bod 49).

77 — Rozumí se samo sebou, že v této souvislosti vlastní právní subjektivita dceřiné společnosti je stejně bezvýznamná jako pouhá skutečnost, že má vlastní orgány (srov. k tomu rozsudky ICI, bod 132, Geigy, bod 44, a Continental Can, bod 15, citované v poznámce pod čarou 31).

92. Vliv mateřské společnosti na její dceřiné společnosti s ohledem na strategie podniku, podnikovou politiku, plány podniku, investice, kapacity, finanční možnosti, lidské zdroje a právní záležitosti může mít například nepřímý dopad na chování dceřiných společností a celé skupiny podniků na trhu. Komise krom toho správně poukazuje na to, že dokonce pouhá příslušnost společnosti ke skupině může mít vliv na její chování na trhu, např. na otázku, komu má tato společnost aktivně konkurovat.

93. V konečném výsledku je rozhodující, zda mateřská společnost na základě intenzity svého vlivu může určovat chování mateřské společnosti v takové míře, že je třeba obě považovat za hospodářskou jednotku.

94. Jelikož tedy záleží na obecném vztahu mateřské a dceřiné společnosti, zdůraznil Soud v bodě 65 napadeného rozsudku právem význam „hospodářských, právních a organizačních vazeb“ mezi nimi, místo aby se omezil pouze na obchodní politiku v úzkém slova smyslu.

95. Navrhovatelky namítají, že takovým způsobem byla založena objektivní odpovědnost („strict liability“) mateřské společnosti skupiny za kartelový delikt její dceřiné

společnosti, což je v rozporu se zásadou osobní odpovědnosti.

96. Tento argument mě nepřesvědčuje.

97. Skutečnost, že mateřská společnost skupiny, která má rozhodující vliv na své dceřiné společnosti, může být společně a nerozdílně odpovědná za jejich kartelový delikt, není v žádném případě výjimkou ze zásady osobní odpovědnosti⁷⁸, nýbrž je výrazem této zásady. Mateřská společnost a dceřiné společnosti, které spadají pod její rozhodující vliv, jsou totiž společně právními nositeli jednotného podniku ve smyslu práva hospodářské soutěže a jsou za něj odpovědné⁷⁹. Poruší-li tento podnik úmyslně nebo z nedbalosti pravidla hospodářské soutěže, zejména článek 81 ES a článek 53 Dohody o EHP, vede to ke vzniku společné osobní odpovědnosti všech jeho právních nositelů ve struktuře skupiny bez ohledu na to, zda se jedná o mateřskou nebo dceřinou společnost⁸⁰.

78 — K zásadě osobní odpovědnosti srov. výše bod 39 tohoto stanoviska a judikaturu uvedenou v poznámce pod čarou 26.

79 — Srov. k tomu výše body 42 a 43 tohoto stanoviska.

80 — V tomto smyslu rovněž rozsudek ICI (citovaný v poznámce pod čarou 31, bod 141).

98. Tato forma odpovědnosti mateřské společnosti podle kartelového práva nesouvisí s objektivní odpovědností („strict liability“). Spíše je mateřská společnost, jak již bylo uvedeno, právním nositelem podniku, který porušil zaviněně právo hospodářské soutěže. Zjednodušeně by bylo možno říci: je (společně se všemi dceřinými společnostmi, které spadají pod její rozhodující vliv) právním zosobněním podniku, který porušil zaviněně právo hospodářské soutěže.

99. Účast mateřské společnosti sice nemusí být v případě protiprávního jednání – např. účastí vlastních zaměstnanců na schůzce účastníků kartelové dohody – zjevná na první pohled. To však nic nemění na její osobní (spolu)odpovědnosti za protiprávní jednání. Jako mateřská společnost, která má rozhodující vliv na své dceřiné společnosti, má rozhodující slovo ve skupině podniků. Její odpovědnost za protiprávní jednání, ke kterým došlo v rámci této skupiny podniků, nelze přenést jednoduše pouze na jednotlivé dceřiné společnosti.

100. Závěrem je třeba ještě dodat, že navrhovatelky vytýkají Soudu nedostatek odůvodnění. Považují za „neurčité“ a je jim „nesrozumitelné“, které údaje musí předložit Soudu mateřská společnost, aby mohla prokázat, že neexistuje hospodářská jednotka mezi ní a jejími dceřinými společnostmi.⁸¹

81 — K tomu odkazují navrhovatelky na bod 65 napadeného rozsudku.

101. Rovněž tato výtky je neopodstatněná. V případě pojmu „jediná hospodářská entita“ se jedná o obvyklý právní pojem, který se používá v souvislosti s článkem 81 ES a článkem 53 Dohody o EHP. Co se týče důkazů, které je třeba předložit, nemohl Soud samozřejmě předložit vyčerpávající výčet, jelikož podle jeho údajů závisí na okolnostech konkrétního případu⁸². Z dalších úvah v napadeném rozsudku je však naprosto jasné, jaký druh údajů Soud v projednávaném případě očekával⁸³.

C – Závěr

104. Celkově je tedy argumentace navrhovatelek přípustná, avšak neopodstatněná. Jejich kasační opravný prostředek musí být tedy zamítnut.

V – Náklady řízení

102. Ve skutečnosti se totiž tato poslední výtky navrhovatelek netýká nedostatku odůvodnění, ale spíše opodstatněnosti tvrzení Soudu. Jak jsem již uvedla, nemůže tato výtka obstát.

105. Podle čl. 122 prvního pododstavce jednacího řádu, jestliže je kasační opravný prostředek zamítnut, Soudní dvůr rozhodne o nákladech řízení. Podle čl. 69 odst. 2 první věty ve spojení s článkem 118 tohoto jednacího řádu se účastník řízení, který neměl úspěch ve věci, uloží náhrada nákladů řízení, pokud to účastník řízení, který měl ve věci úspěch, požadoval. Podle čl. 69 odst. 2 druhé věty jednacího řádu Soudní dvůr rozhodne o rozdělení nákladů, je-li neúspěšných účastníků řízení více.

103. Druhá část důvodu kasačního opravného prostředku je tedy rovněž neopodstatněná.

106. Vzhledem k tomu, že Komise požadovala náhradu nákladů řízení ve svém návrhu a navrhovatelky byly ve sporu neúspěšné, je důvodné jim uložit náhradu nákladů řízení. Navrhovatelky ponese náklady řízení společně a nerozdílně, jelikož podaly kasační opravný prostředek společně.

⁸² — Napadený rozsudek, poslední část bodu 65.

⁸³ — Bod 66 ve spojení s body 67 až 85 napadeného rozsudku.

VI – Závěry

107. Na základě výše uvedeného navrhuji Soudnímu dvoru, aby rozhodl následovně:

- „1) Kasační opravný prostředek se zamítá.
- 2) Akzo Nobel NV, Akzo Nobel Nederland BV, Akzo Nobel Chemicals International BV, Akzo Nobel Chemicals BV a Akzo Nobel Functional Chemicals BV ponесou společně a nerozdílně náklady řízení.“